

Proză

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000
București

CUPRINS

<i>Prozatorul Alecsandri dincolo de postulate critice iraționale..</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	14
<i>Referințe critice</i>	16
Istoria unui galbân	21
Buchetiera de la Florența.....	56
Iașii în 1844 (fragmente)	77
Borsec	85
Balta albă	94
Călătorie în Africa (fragmente).....	108
Dridri.....	192
Porojan	231
Margărita.....	239

ISTORIA UNUI GALBÂN

(fragmente)

În noaptea trecută, pe la un ceas după douăsprezăce, am fost trezit din somnul dulce ce gustam, prin un zinghet metalic care m-au mirat foarte mult, nefiind obicinuit a auzi asemenea armonie la ceasuri atât de târzii. Acel sunet mi se părea că venea din fundul odăiei și că ieșea dintr-o cutioară de fildiş săpată, ce se zărea pe masă în razele lunii care răzbătea prin fereastră. M-am sculat iute din pat pentru ca să cunosc pricina zuruitului pomenit, am luat în mână acea cutie unde pusesem dimineața un galbân olandez și o para mare turcească, am deschis-o cu luare-aminte, și adâncă au fost mirarea care m-au cuprins, auzind deodată două glasuri străine ieșind din cutie, două glasuri de altă lume, care zbârnâia, țiuia și se sfădea de moarte.

Să mărturisesc că m-au apucat fiori răci în fața acelei minuni, nu socot că ar fi vreo rușine din parte-mi, pentru că nu sunt deprins a trăi pîntre spirite. Spun drept că atunci m-am crezut încungiurat de vedenii, fantasme, stahii, strigoi, moroi și de toate ființele fantastice câte gioacă parola și hora cu mezul nopții în lumina lunii. Peste puțin însă liniștindu-mă ceva, nu știu cum s-au făcut că am gândit la A. Donici fabulistul, și aducându-mi aminte de fabula lui *Ferul și argintul*, în care aceste două metaluri țin un dialog atât de înțelept, deodată zic, o lumină cerească îmi trecu prin minte, și am înțeles următorul adevăr: că și metalurile au suflet, mai ales aurul și argintul, de vreme ce ele însuflețează și de mai multe ori desuflețază oamenii; în urmare trebuie să aibă și grai.

Sprijinit de această frumoasă descoperire, m-am sâmtit îndată cuprins de o femeiască curiozitate și, fără dar a perde vreme, m-am lungit într-un jâlț elastic, am așezat cutioara lângă mine pe masă și, cu țigareta aprinsă, m-am pus pe ascultat. Razele lunii, precum am

zis, se giuca pe covorul din odaie, zugrăvind feliurimi de figuri, și unele, lunecând pe cristalul călămărilor, tremura chiar deasupra galbânului și a paralei, la care mă uitam cu ochii țântiți. Aceste două monete se afla atunci în focul cel mai înflăcărat al convorbirii, amândouă săltând din vreme în vreme cu mânie și bătându-se, zuruind, de marginile cutioarei. Iată ce zicea:

Galbânul: Dar, mă mir de stăpânul meu cum de au uitat cine sunt eu, și m-au pus la un loc cu o biată para ca tine ce nu faci acum nici trii bani, atât ești de ștearsă și de ticăloasă!

Paraua (*plesnind de ciudă*): Râde dracul de porumbele negre!... Dar nu te vezi, ciuntitule, cât ești de ros de chila zarafilor?... nu te vezi că ai agiuns în trii colțuri, că ai scăzut și ai slăbit cât un irmilic de cei noi?... Ți-ai pierdut toți dinții, sărmane, și vrei să mai muști pe alții?

Galbânul (*cu fudulie, ridicându-se în picioare*): Leul deși îmbătrânește tot leu rămâne, asemenea și galbânul tot galbân!

Paraua (*săltând des și iute de răs*): Galbân, tu?... Cu adevărat, sărmane, ești galbân, dar de galbănarea morții.

Galbânul: Ian ascultă, cadână bătrână, nu te giuca cu cuvintele, că deși sunt acum în trii colțuri, pe loc înfig unul în tine.

Paraua (*cu dispreț și cu un aer de mărire*): Eu am trecut prin degitele ienicerilor și nu mi-au fost frică! Tocmai tu vrei să mă sparii? Ambele mele monete stătură puțin într-o poziție teatrală, ca doi dușmani viteji care să măsoară cu ochii pân-a nu să înțelea la luptă. Eu mă uitam la ele fără nici a mă răsufila, atât eram de curios a videa un duel bănesc; dar așteptarea mea fu și acum înșălată, precum au mai fost de multe ori în acest soi de întâmplări. Provocatorul, adică galbânul, văzând maiestatea și curajul protivnicei lui, se dămoli, se trase înapoi, și prin această mișcare aduse o nouă dovadă observării ce am făcut demult, că: fala mare, ispravă n-are.

Galbânul (*după o scurtă tăcere*): Nu te bucura, proasto, că eu mă voi îngiosi a te onora cu loviturile mele, și dacă te-am și amenințat dinioarea, nu spera că-mi voi uita rangul într-atâta încât să mă ating de tine. Știu, slavă domnului! câtă depărtare este între noi. Familia mea-i de aur și neamul tău de-abia de argint. Cum îndrăznești dar a socoti că, eu, care am fost slăvit de cei mari și legănat în sânul lor, eu, care sunt fruntea banilor, eu să mă măsoar cu tine? Sărmană! gândește cât ai rămas de neînsămnată-n

lume și vezi mai înainte de toate că ești de o mie patru sute douăzeci de ori mai puțin decât mine.

Paraua: Fricosule aristocrat! se vede că ai locuit multă vreme în sânul domnului M. și că de la dânsul ai câștigat sâmtirile dobitocești sub care îți ascunzi lipsa curajului. Tu, olandez, tu să rostești cuvinte de familie și de nobleță! Rușine, rușine să-ți fie! Am cunoscut mulți compatrioți de-ai tăi în deosebite rânduri și în deosebite pungi, și mărturisesc că i-am aflat curați de fire și de caracter; dar tu, negreșit ești minciunos, calp, bastard, căci îți arăți arama fără cât de puțină sfială. (*Suspînând*): Unde-i, unde-i frumosul și nobilul olandez cu care m-am iubit atât de ferbinte la anul 1820 în buzunarul căpitanului Costiță, pe când acest vestit corăbier călătorea pe Marea Neagră!... Unde-i acum să te faci una cu cutia în care ne găsim și să mă răzbune de obrăznicile tale.

Galbânul (*uimit de turburare*): La anul 1820?... Căpitanul Costiță?... Marea Neagră?... Ce spui?... Tu erai atunci cu mine?

Paraua (*într-o nespusă mirare*): Cu tine! Ce fel?

Galbânul (*răpide, adunându-și suvenirele*): Dar... îmi aduc aminte... într-o noapte întunecoasă, marea era întăritată de furtună... corabia era să se înece la Sulina... Toți se ruga lui Dumnezeu ca să-i scape...

Paraua: Așa este, bine zici. Eu tremuram de frică și, deodată, zuruind cu desperare, m-am aruncat și m-am lipit...

Galbânul (*dându-se de-a dura cătră para*): Și te-ai lipit de peptul meu, care de mult ardea pentru tine în focul unei dragoste nemărginite.

Paraua (*lunecând cătră galbân*): Ah!

Galbânul și Paraua (*lipindu-se într-o amoroasă îmbrățișare*): Soarele meu! Luna mea!

Zinghetul pricinuit prin înfocata atingere a monetelor se schimbă încet-încet, într-o zuruire slabă sau, mai bine zicând, într-o suspinare metalică care se perdu în deșerturile lumii și a cutiei. O tăcere drăgălașă urmă după aceasta, tăcere ce dovedea o mare câtime de sâmtire în sânul monetelor, tăcere scumpă și mult mai glăsuitoare decât însăși vorba; tăcere care mi-au atins până și mie, un străin, coardele inimei și mi-au adus două lacrimi de compătimire pe marginea genelor.

Peste câteva secunde ambii amorezi se traseră puțin înapoi, se uitară lung unul la altul, făcându-și amândoi o dureroasă revizie, și ziseră următoarele, cu glas pătruns:

Galbânul (*oftând din greu*): Cât ești de schimbată, iubita mea!

Paraua (*suspînând cu durere*): Cât ne-am schimbat, dragul meu!

Galbânul (*cu amărăciune*): Ce crudă și nemilostivă-i vremea! Coasa ei nu se ostenește niciodată!... Plăcere, frumusețe, tinerețe, toate sunt săcerate de dânsa!... Astăzi ele strălucesc cu tot farmecul lor și mâni se perd. Tristă soartă! Lume deșartă! Viață ticăloasă! Ah! ah!

Paraua (*cu blândeță îngerească*): Nu te mâhni, luceafărul meu, că nu suntem numai noi supuși acelor crude pravili ale soartei. Ferul că-i fer și încă ruginește, dar apoi noi care suntem meniți prin însăși firea noastră a fi jărtfa lăcomiei oamenilor!

Galbânul: Îți aduci aminte, scumpa mea, de-acea epohă fericită când ne-am întâlnit în buzunarul căpitanului Costiță?... Sufletele noastre era făcute unul pentru altul, căci îndată ce ne-am zărit ne-am și sămțit cuprinși de dragoste. Cât de frumoasă erai tu atunci cu fața ta rotundă și albă ce steclea și strălucea ca o tabla de dulceți. Cu câtă grație se îndoia talia ta gingașă și subțire! Ce glas dulce și armonios aveai tu atunci!

Paraua: Atunci?... Dar, atunci și tu erai tânăr, frumos, voinic; atunci erai luciu și plin de farmec; atunci aveai pe-mpregiur o coroană cu zimți din care ieșa scânteii amoroase ce-mi pătrundea inima. Atunci eram amândoi în vrâsta dragostei, ne iubeam și ne dizmerdam toată ziua și toată noaptea, încât mi s-au ros giumătate de față atunci... dar acum...

Galbânul (*într-o deplină desperare*): Dar acum?

Paraua (*râzând*): Acum suntem ca doi tăciuni care fac numai fum fără a da pară.

Galbânul: Eu, tăciune, eu care...

Paraua: Lasă monologul pe altă dată, și-mi spune ce te-ai mai făcut din ceasul acel crud când am fost despărțiți?... Prin care valuri, prin care pungi, prin câte soiuri de degite ai mai trecut?

Galbânul: Ah! iubita mea, câte întâmplări am avut de la 1820 încoaci!... De câte ori am trecut de la treptele cele mai nalte ale soțietății la cele mai de jos, din mâinile cele mai curate în labele cele mai mârșave, de la sânurile cele mai nobile, la pepturile cele mai deșarte de oricare sămțire! Nu este soartă în lume mai

curioasă și mai vagabondă decât a ființei nenorocite ce se numește *monetă*. În veci și peste tot locul slăviți și doriți, noi suntem pricina celor mai multor fericiri și nenorociri pre pământ și, cu toate aceste, rareori întâlnim suflete de acele închinat nouă și vrednice de toată lauda, care, cunoscând prețul nostru, ne păstrează ca moaște sfinte în fundul unei lăzi de fer, ne păstrează, zic, ani întregi și ne scapă de acea frecătură neconținută a degitelor omenești care roade podoabele noastre.

Paraua (*cu ceva nerăbdare*): Le știu aceste toate; spune-mi mai bine istoria ta.

Nu am trebuință să mai adaug cât de mult se ațâțase curiozitatea mea. Istoria unui galbân, povestită în întunericul și în tăcerea nopții, care era pentru mine o petrecere nesperată. Mi-am aprins iute o a doua țigaretă, și galbânul începu așa:

Galbânul: Istoria mea este legată cu deosebite anecdote ce s-au întâmplat sub ochii mei persoanelor la care m-am aflat, anecdote triste sau vesele, unde eu am jucat totdeauna rolul cel mai de căpitanie, și în care mi s-a înfășoșat prilej a face multe înșămări și descoperiri asupra oamenilor. M-am folosit mult de privilegiul ce avem noi, banii de aur, a fi strânși cu scumpătate la peptul lor, pentru ca să le cercetez și să le cunosc inimile de aproape; și tu, iubita mea, știi ca și mine câtă mârșăvie plină de dezgust este ascunsă înlăuntrul unor bipede care se zic creștini cu frica lui Dumnezeu. Ascultă dar și nu te supăra dacă fără voie ideile mele îți-or părea câteodată cam posomorâte.

După ce ne-au despărțit căpitanul Costiță la Galați, dându-mă pe mine unui boierinaș ce-i vânduse grâu, am suspinat multă vreme gândind la tine, la fericirile pierdute ale dragostei noastre și crede-mă că dacă mi-ar fi fost cu puțință mi-aș fi răpit viața de desperare; dar firea nedreaptă n-au vroit să ne deie și nouă, galbinilor, dritul scump de a ne sinucide; în urmare am fost sălit să-mi mistuiesc durerea-n suflet și să urmez pe noul meu stăpân la moșia lui. Dar poți tu să găcești în ce chip l-am urmat?... Ascuns, soro dragă, în ciubota lui și călcat în picioare ca un ban de nimică, pentru că boierul se temea de tâlhari. Știu că această rușine se-ntâmplă ades banilor care au nenorocire a pica în pungile boierinașilor de la țară, dar eu încă nu pățisem o asemenea îngiosire și mă înădușeam de ciudă. Ah! ziceam atunci, de ce nu am putere să-i fac o provocare, precum se cuvine între persoane

bine crescute, și să-l străpung cu spaga rigăi de Olanda!... Ce folos însă! Eu ziceam, eu auzeam. În sfârșit, acel drum plin de chinuri se săvârși după cum dori stăpânul meu: el agiunse acasă cu toți banii în ciubotă fără să fi întâlnit nici măcar un potlogar pe drumul mare.

...Vai mie! nu putea ști

Că procesul a lui stare sta gata-a năvăli.

Paraua: Nu-mi spui că te-ai făcut literat?

Galbânul: M-am găsit odată din întâmplare giumătate de ceas în buzunariul unui poet.

Paraua: Urmează-ți povestirea.

Galbânul: O împresurare de moșie îl săli pe bietul boier a alerga la Iași spre a să lupta cu tagma giudecătorească, însă din nenorocire în capitala asta el nu putu să întrebuințeze mijlocul ciubotelor spre scăparea galbinilor lui, precum o făcuse în drumul cel mare, căci aici oarecare director de tribunal i-au luat până și ciubotele din picioare. Îi de prisos să mai adaug că eu împreună cu toți ceilalți ai mei tovarăși trecurăm în punga acestuia și că sărmanul boierinaș se întoarse acasă cu părul alb, cu giubeua ruptă și cu buzunarele sparte. Nenorocirea lui m-au cuprins de puțină jale, dar pe de altă parte mi-au adus o mulțămire ascunsă, căci răzbuarea este una din cele mai vii mulțămiri a oamenilor și a galbinilor olandezi.

Paraua (oțerindu-se): Mă îngrozești cu vorbele aceste.

Galbânul (cu fanfaronadă): Da cum socoți?

Paraua: Nu mi-ar părea curios dacă ai fi un ducat venețian, pentru că aceștia cred numai în *vendetta* lor, dar tu, olandez...

Galbânul: Nu te atinge de naționalitate, soro dragă, că mă supăr.

Paraua: Pardon, scumpul meu; n-am vroit să te mâhnesc.

Galbânul: Te cred, iubita mea. Unde mă găsam?... La directorul de tribunal. Nu ți-oi descrie figura lui, pentru că era foarte neînșămnată, dar ți-oi vorbi de buzunarul său. Știi că noi, banii, giudecăm mai totdeauna oamenii după pungile și după buzunarele lor, și eu mărturisesc că acest fel de giudecată nu se pare cea mai nimerită într-o epohă unde domnește interesul. D. Buffon, naturalistul francez, au zis că: *stilul arată omul*; eu zic că: *buzunariul arată omul*. El este cea mai sigură caracteristică a firei, a

patimilor și a moralului său. De pildă, buzunariul unui cheltuiitor este spart; punga unui zgârcit e făcută de materie groasă și traică și e legată cu nouăzeci și nouă de noduri ș.c.l.; iar buzunariul directorului putea foarte bine să deie o lămurită idee de haos, căci nu avea nici margini, nici fund.

Închipuiește-ți dar, scumpa mea, ce groază m-au cuprins când m-am rătăcit în acel sac lung și adânc! Mă credeam pierdut întocmai ca un călător în pustiiurile Africei, dar mă înșalam, pentru că buzunariul sus-pomenitului director de tribunal nu sămăna nicidecum cu un pustiu; acesta dimpotrivă era locuit de feliuri de neamuri străine și pribegite acolo din alte pungi.

Când am agiuns la marginele acelui sac, am găsit o poporație foarte amestecată de galbini olandezi și nemțești, de irmilici vechi și noi, de carboave, până și de sfațigi, până și firfirici, care cu toții trăiau într-o armonie ce m-au adus în mare mirare, cunoscând dihoniiile care despart astăzi națiile.

Paraua: Cum, frate, carboavele și irmilicii era prietini?

Galbânul: Nu numai prietini, dar aș putea zice frați de cruce, dacă n-aș ști că irmilicii sunt dușmanii sfintei cruci. Și această unire eterogenă știi tu de unde se trăgea?... Din crudul obicei care sâlise pe fieștecăre monetă a-și lepăda naționalitatea când au intrat în acel buzunar directoresc. Acole galbinii, irmilicii ș.c.l. nu se mai numea nici galbini, nici irmilici, nici carboave.

Paraua: Dar cum, cum?

Galbânul: *Marturi!*... Întălegi acum? De pildă galbinii se chema marturi de triizăci și cinci de ani; irmilicii marturi de patrușprezăce sau de șesșprezăce ani, după vârstă; carboavele marturi de doisprezăce ani; și toți la un loc alcătuia un popor nou, cunoscut sub nume de: *nația dovezilor sunătoare*... Mă pricepi acum?

Paraua (oftând): Te pricep. (*După o mică tăcere*): Și mult ai șezut tu acolo?

Galbânul: Așteaptă. Voi, turcilor, aveți un proverb pe care nu mi-l aduc aminte, dar care se începe cu haram...

Paraua: *Haram gheldi, haram ghiti.*

Galbânul: Tocmai; acest proverb, precât înțeleg, vrea să zică că de banii luați nedrept nu s-alege nimic.

Paraua: Bre! Nu te știam poliglot.

Galbânul: Cum să nu fiu poliglot, soro dragă, dacă am slujit oarecând drept plata unei subscrieri la un Tetragloson, care era să

iasă... dar să venim la proverbul pomenit, pentru ca să vezi cum se adevări înțelesul lui.

A doua sară, după înțrarea mea în colonia *dovezilor sunătoare*, ștam la vorbă cu câțiva *marturi* de deosebite vrăste și povesteam pe rând chipurile înșălătoare ce întrebuițase stăpânul nostru pentru ca să ne tragă în sânul lui, de la răzășii, de la văduvele sărace și de la toți nenorociții împetricinați, la care ne aflasem mai înainte, când deodată o mână lacomă ne cuprinse grămadă în palmă și ne trânti ca vai de noi! pe o masă de cărți unde se giuica stos. Câteva părechi de ochi se fântiră cu dragoste asupra noastră, și după câteva talii, o altă mână străină se întinse spre noi și ne trase într-un alt colț a mesei. Directorul nu mai era stăpânul nostru... El ne perduse pentru totdeauna. Pare că-l aud și acum cât de tare se blăstăma, cum se ocăra pe sine cu cuvintele cele mai proaste pentru că giucase, în vreme ce noul meu stăpân îi zicea din vreme în vreme cu sânge răce: *haram gheldi, haram ghiti!* De-atunci m-am pătruns de adevărul acestui proverb și am luat o mare opinie de înțelepciunea musulmană.

Paraua (*se închină*): Îmi pare foarte bine.

Galbânul (*urmând cu foc*): Înțelepciunea și paralele turcești sunt două lucruri care mi-au câștigat inima.

Paraua (*cu ceva cochetație*): Berbantule...

Galbânul (*după un zâmbet*): Tânărul ce mă câștigase în cărți, una din acele ființi a căroră nume se sfârșește în *escu*, când se află în Moldova, și în *eanu* când merg la Valahia; ființi problematice, care trăiesc fără a avea nici un chip de viețuire, care pică năpaste în casele și la mesele oamenilor și care astăzi se primblă în droște de Brandmaier, îmbrăcați în straie nouă, încălțați cu botine de glanț, și mâni îi vezi plămădind glodul uliților cu ciubote rupte, cu surtucul descusut și cu pălărie roasă pe cap; trântori paraziți ce s-au introdus de o bucată de vreme în soțietatea românilor, speculând nevinovăția și încrederea lor, și care au fost crescuți la școala vestitului Robert-Macarie, de coțcărească pomenire.

Acel interesant copil al civilizației, acel nobil cavalier... de industrie petrecea o mare parte a zilei închis în odaia lui cu o păreche de cărți în mâni, pe care le amesteca neconținut, le așeza în deosebite chipuri, le sucea, le tăia, deprinzând și iscodind fel de fel de *teșmecherii* ce întrebuița sara spre a punge pe pontatori.

Și trebuie să mărturisesc că el agiunsesse la o ghibăcie atât de măiastră în măslierea cărților, încât ar fi meritat cu toată dreptatea o odă *escamotofilă* în soiiu acelei adresate d-lui Rodolfo de d. Eliad, marele *ammiratore della prestidigitazione*.

Paraua (*boldind ochii*): Ce cuvinte sunt aceste?

Galbânul: Aceste sunt câteva cuvinte dintr-o nouă limbă românească ce se descopere acum la București.

Paraua: Dar *escamotofil* ce bazaconie este?

Galbânul: *Escamotofil* e văr primar cu *brațulba*, cu *lungumbra* și frate de cruce cu *Broascăoietaurie* și cu *impercaicoifagi* a d-lui Aristia.

Paraua: Nu te înțeleg.

Galbânul: Te cred; dar ian întreabă pe croitorii lor dacă înțeleg cuvintele *teșmecherii* și *haram*, și să vezi că ți-or răspunde: *nu te capisc* sau: *nu te cumprind*.

Paraua (*clătînând capul*): Mari sunt minunile tale, doamne!

Galbânul: Zi mai bine: mari sunt minciunile oaminilor!...

[*Tânărul, jucând la cărți și făcând datorii, este nevoit să dea galbenul unui zaraș. Acesta este prins într-o pădure de către haiduci care împart punga zarașului. Galbenul revine căpitanului de haiduci.*]

Acest român era cu adevărat voinic, și dacă se făcuse tâlhariu de drumul mare, nu că doar îi era sete de bani, dar pentru că sâmțea ceva în inima lui care îl îndemna să caute prilejuri de vitejie; primejdiile avea pentru dânsul un farmec magnetic care îl trăgea fără voie, și sunt încredințat că dacă ar fi avut norocire să se nască cu trii sute de ani mai înainte, pe când românii era în lupte, el și-ar fi dobândit un nume de viteaz mare. Singura slăbăciune ce avea era că iubea prea mult nevestele măritate, și fiindcă acestea au avut de când lumea o ferbinte aplecare pentru voinici, s-au întâmplat că mulți bărbați însurați era mănioși foc asupra căpitanului și giuraseră să-și răzbune asupra lui.

Mai ales unul, un grec care fusese arnăut în vremea domnului Ioniță Sturza, îi păstra o dușmănie de cele ascuțite, pentru că sâmțea pe frunte, de o bucată de vreme, oarecare mângărime ce-i înferbânta crierii și-l făcea să viseze noaptea tot soiiu de vite cornorate. El se așezase de vro doi ani în târgul Hertii, și de vro opt luni se însurase cu o fată tânără, care era vestită de frumoasă pe toată linia hotarului.

Cum și ce fel se cunoscuseră și se daseră în dragoste căpitanul cu femeia arnăuțului, nu ți-oi putea spune... dar știu că în toate serile, pe la asfințitul soarelui, stăpânul meu își încăleca murgul și se ducea de se întâlnea cu dânsa la o cumătră a ei ce ședea în marginea târgului. Arnăuțul, se vede că înțălesese, în sfârșit, pricina vizitelor dese ce făcea nevasta lui în casa cumătrii sale, căci se pregăti de vânat, luându-și hăitași, arme și c.l.t. Hăitașii însă îi alesese printre câțiva bărbați care ca și dânsul avea ceva pică asupra căpitanului.

Într-o sară, cum răsări cea întâi stea pe cer, stăpânul meu, după ce își împărți tovarășii pe la deosebite potice, încălecă murgul și se porni pe o cărare îngustă ce ducea la margina codrului. Era o lună cum o doresc amorezii, o lună plină de o tainică lumină care învăluia tot codrul și răzbătea printre frunzele copacilor. O tăcere adâncă, o liniște sfântă domnea în lume. Nu se auzea altă decât pasurile calului pe cărare. Căpitanul scoase de sub mintean o tambură mică cu strune de sârmă și, împreunându-și glasul cu ea, începu a cânta un vers jalnic ce-mi pătrundea inima, măcar că-i de metal.

Tot mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru și sosirăm pe o culme nu departe de târgul Herții. Acolo stăpânul meu se opri, cătă împregiur și, puind două degite în gură, dură o șuierătură de cele haiducești, care clocoti grozav în codru și care îmi țiu multă vreme în urechi. Îndată pe urmă, o ferestruică se luminează la o casă din târg; iar căpitanul, sărind vesel de pe cal, se îndreptă rapide în partea ei. După câteva minute el era în brațele frumoasei sale iubite și se dizmierda și se drăgostea amândoi, precum odinioară ne dizmierdam noi, scumpa mea lună... Îți mai aduci aminte?

Paraua (oftând): Ah!...

Galbânul (asemene): Și iar ah!... (După o scurtă și dureroasă tăcere:) Nimic nu-i statornic în lume: tinerețile trec, norocul pere tocmai când gândești să guști mai bine plăcerile lui. Cât de fericite minute petrecea stăpânul meu cu iubita lui și ce triste minute era să urmeze după ele!

Așa-i legea crudei soarte,

Azi plăcere,

Mâni durere,

Azi viață și mâni moarte!

Paraua (din fundul inimei): Of... of!

Galbânul (asemene): Și iar of!... Ce să-ți mai spun? Voinicul meu căpitan se văzu deodată încungiurat de vro zăce oameni înarmați și comenduiți de însuși bărbatul iubitei sale. Într-o clipală el fu aruncat la pământ și, în locul albelor brațe ce-l strângea cu un minut mai înainte lângă un pept înfocat, sărmanul! sâmti niște lanțuri răci ce-i cuprinseseră tot trupul ca un șerpe. Poziția lui era cu atât mai neplăcută că avea multă asămănare cu poziția zeului Mars, când acest viteaz donjuan ceresc fu prins cu Afrodita în mrejele lui Vulcan. Afrodita din târgul Herții au fost trimasă la o monăstire după stăruințele arnăuțului, și nenorocitul meu stăpân dus la una din cele 13 isprăvnicii a Moldovei. Acolo ispravnicul îi făcu o de *aproape cercetare* și-l espedui la Iași, unde, fiind giudecat, i se închie o hotărâre destul de sărată, adică: i se încuviință un cvartir de câțiva ani la ocnă pentru ca să-și *prefacă*, să-și *îmblânzească* și să-și *îndulcească sâmtirile morale!*... Cât pentru tovarășii săi de hoție, am aflat mai târziu că unii au trecut peste hotar, pentru ca să facă voiajuri de plăcere, iar câțiva au izbutit a se înălța între oameni... prin ajutorul ștreangurilor spânzurătoarei.

Paraua: N-ai făcut, dragul meu, o observare? că toți tâlharii de drumuri și de codri sunt spânzurați în târguri... Oare pentru ce?

Galbânul (declamând): *Où peut-on être mieux qu'au sein de sa famille!*

Paraua (râzând): Ha, ha, ha... bată-te norocu, că poznaș mai ești!

Galbânul: Ispravnicul ce mă luase o dată cu *doprosul* era, cum se zice, *un om a trebii*. Cunoscând toate chipurile legiuite de *obi-ceiul pământului* întru a să *folosi de prilejuri*, el izbutise a-și preface slujba în *chivernisală* și, slavă domnului! după câțiva ani, își făcuse o stare ca *oamenii*. Avea, sărmanul, două moșioare luate de la răzeși, avea câteva *suflete de țigani*, și era cunoscut în tot ținutul de *gospodar cumsecade*. Mai era încă cunoscut și de creștin cu frica lui Dumnezeu, pentru că știa *Crezul* grecește pe de rost, măcar deși nu înțălegea nicidecum astă limbă; pentru că se împărțășea de două ori pe an și pentru că făcea ades paraclisuri în casă. Cu toate aceste, bunul nostru creștin nu se sfiia a poronci să bată la talpe pe vreun român ce nu-și putea plăti birul, tocmai când el rostea *Tatăl nostru*, tocmai când zicea cu mare *evlavie*: „Și ne iartă nouă, doamne, greșelele noastre,